

GEVAREN IN DE TIJDGEEST

Sta mij toe, als trouw maandbladlezers met een harde g een duit te doen in het zakje van de discussie waarop de inleidende meditaties van Freek en Torben in recente afleveringen betrekking hebben. Van afkomst een redelijk orthodox Westhoffiaan, stortte ik me 12 1/2 jaar geleden op het beschrijven van de Nederlandse vaatplanten in hun oecologische context. Het bleek dat elk van de ongeveer 1400 soorten z'n eigen verhaal te vertellen had, als je goed luisterde. Een moraal viel aan die verhalen meestal niet zo duidelijk te ontfemen, tenzij ik m'n slachtoffers liet buikspreken. Het had soms meer van een alles-is-anders-show (wat Limburg betreft, heb ik op dat punt een ereschuld aan het onbevangen waarnemingsvermogen van Jan Cortenraad). Waarmee ik wil zeggen: het idee dat 'de' achteruitgang van 'de' Nederlandse flora een bepaald natuurbeheersbeleid zou voorschrijven, is een simplisme, zelfs als je oogkleppen opzet voor alle andere organismen dan vaatplanten. Tragisch voor beleidsmakers, maar vroeger ging veel per ongeluk goed. Nu we alles met opzet doen, gaat het helaas nogal eens fout. En wat nog wel zo onbevredigend is, ook nu gaat nog weleens iets per ongeluk goed. Het voortbestaan van waardevolle stukjes natuur, bijvoorbeeld zeedorpen-landschappen, heeft dikwijls te maken met het oogluikend toelaten van handelingen die eigenlijk niet door de natuurbeschermingsbeugel kunnen. Het beste plekje voor epifytische mossen in West-Nederland is de zandhelling achter Kraantje Lek, het meest belopen duin in de wijde omtrek. Het hierdoor vrijelijk stuivende duinzand houdt de schors van de Canadapopulieren in een fantastische conditie, getuige de weelde aan kapsels van Boomsterretje en Helmroestmos. En op een smerige baggerstort midden in het Rijnmondgebied staat een vlierstruweel met zeldzame mossen, waaronder Ruige haarmuts die meer dan eeuw lang uit Nederland verdwenen was of leek. Hoe halen die suffe mossen het in hun hersens om iets anders dan onheil te profeteren! Het leuke, uitdagende van natuurreservaten van Stichting ARK vind ik dat daar geen enkel vegetatietype in het bijzonder wordt nagestreefd. Reuze rustgevend, er hoeft niets. Reuze prikkelend voor mijn wetenschappelijke nieuwsgierigheid, wat daar per ongeluk voor leuks ontstaat, en of het al dan niet met De Vegetatie van Nederland klopt (... of omgekeerd?).

Het zou wel stom zijn als we nu, gemakzuchtig en met de hand op de knip, de conclusie trekken dat we beter kunnen ophouden met het sturen van ontwikkelingen. Zo goedkoop komen we er niet van af, integendeel. Moge het ambt van natuurbeheerder hoog in ere blijven. Beheren wil zeggen dienen en leren. Enige decennia lang rondkijken en luisteren in het Nederlandse natuurbeschermingsbedrijf heeft me geleerd dat het bedrijfsresultaat staat of valt met de zogeheten groene vingers van de mensen in het veld, mensen die eerst naar de natuur luisteren en dan antwoord geven.

Het wordt tijd een Limburgs voorbeeld te geven. In het Noordal verschenen onlangs de eerste Rietorchissen, wat aangeeft dat het Dotterbloemhooiland ter plaatse op een goede manier wordt beheerd.

Tevens blijken de Essen, Wilgen en Populieren rijker met zeldzame epifytische mossen begroeid dan waar ook elders in Limburg. Zelfs Pelsmos, Eekhoorntjesmos en Boomsterretje komen er nog voor. Geen beheersresultaat, gewoon een geschenk uit de hemel (vrij letterlijk). Wijs is wie zowel

het hooiland als de bomen in het Noordal tot hun recht laat komen.

Ik zou geen goede calvinist zijn als ik geen gevaren in de tijdgeest signaleerde. Laat ik echter proberen ze te vertalen in termen van randvoorwaarden. Mijn gereformeerde geweten zegt dat je extra op je hoede moet zijn, 1° bij een consensus, en 2° als het ene gat met het andere gestopt wordt. Meer in 't algemeen gezegd: als alles verdacht mooi klopt en sluit. Een consensus is niet op voorhand verkeerd, het ene gat met het andere stoppen ook niet, maar een zekere argwaan is wel gepast. Het zoeken naar mogelijkheden om in de marge van het economische bedrijf ruimte voor natuur te maken, getuigt vaak van creativiteit. Het idee dat economische activiteit vanzelf natuur oplevert verdient echter met kracht bestreden te worden. Dat "nieuwe natuur met hoge waarden snel en goedkoop gerealiseerd kan worden" (Nijpels) behoort tot het soort simplismen waarmee politici wellicht goed uit de voeten kunnen, maar waarvoor natuurbeschermers zich horen te hoeden. Elke macht, dus zeker die van de economie, houdt een potentieel gevaar voor weerloze schepselen in. Natuurbescherming dient ze tegen dergelijke machten te beschermen, ongeacht of deze machten algemeen geaccepteerd zijn dan wel ter discussie staan.

Het is zonde van een natuurreservaat als er niet het best mogelijke uit gehaald wordt. Mogelijk is meer dan 'haalbaar'; het gaat erom of iets zijn bestemming bereikt. Wat het best mogelijke is, ligt niet op voorhand vast. Wij, dat wil zeggen alle betrokkenen, proberen er in gezamenlijke afweging achter te komen wat het best mogelijke is - wetende dat de natuur ons te allen tijde voor verrassingen kan plaatsnemen. Hoeveel menselijke participatie de natuur vergt of verdraagt, kunnen mensen alleen door lange en grondige ervaring aan de weet komen. Dat een trilveen slechts minimale betreding overleeft, betekent nog niet dat het behoud van trilveen daarom minder belangrijk zou zijn dan dat van terreinen die gemakkelijker te ontsluiten zijn. Wie zou het trouwens in z'n hoofd halen een vogelbroedterrein in de lente zomaar open te gooien voor het publiek?!

Even een terzijde. Dat woord publiek brengt me op een bron van ergernis die, naar ik hoop, inmiddels of binnenkort tot het verleden behoort. "Natuurreservaat voor wetenschappelijk onderzoek - gesloten voor publiek": dat opschrift moesten nog niet zo lang geleden heel wat pareltjes in het Nederlandse landschap zich laten welgevalen. De arrogantie! Alsofer destructiever publiek denkbaar is dan sommige wetenschappelijke onderzoekers ...

Om tenslotte nog even op Torbens verhaal in te haken: ook ik word kotsmisselijk van alle vendelzwaaijerij. Het zal me worst wezen of het NM, SBB of WNF is dat op de televisie de grootste (natuurbeschermings)bek weet op te zetten. Parmantige praatjes in de geest van "Wij moderne natuurbeschermers eisen ...", wie trapt daar eigenlijk in? Het aardigste lichtpuntje hoorde ik het afgelopen jaar op wat eens ons eerste Waddeneiland was, Callantsoog: daar worden zowaar oecologische verbindingzones gemaakt tussen de reservaten van NM, SBB en het Landschap. Blijkbaar ligt Callantsoog, hoewel het nu tot de vaste wal behoort, toch nog net ver genoeg van het Centrum van de Macht.

Eddy Weeda